

BELGE

TTB'NİN İŞYERİ HEKİMLİĞİ HİZMETLERİNİN YÜRÜTÜLMESİNE İLİŞKİN DANIŞTAYA'DAVA DİLEKÇESİ

DANIŞTAY ( ) DAİRESİ BAŞKANLIĞI'NA**DAVACI:** Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi**VEKİLİ:** Av. Ziyet Özçelik
Cihan Sok. No: 27/5 Sıhhiye/Ankara**DAVALI:** Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı/
Ankara

D.KONUSU: Sürekli olarak 50 işçinin altında işçi çalıştıran işyerlerinde işçi sağlığı hizmetlerini yürütmek üzere hekim çalıştırma yükümlülüğünün yerine getirilmesi için uygulamanın başlatılması isteminin reddine ilişkin işlemin ve dayanağı olan İşçi Sağlığı ve Güvenliği Tüzüğü'nün 91.maddesinde yer alan "en az 50" ibaresi ile, İşyeri Hekimlerinin Çalışma Şartları ile Görev ve Yetkileri Hakkında Yönetmeliğin 2.maddesinde yer alan "en az 50" ibaresinin iptali istemidir.

T.TARİHİ: 24.11.1998.

AÇIKLAMALAR: Müvekkil Birlik, davalı idareye 4.11.1998 tarihli dilekçe ile başvurarak, mevcut yasal düzenlemeler uyarınca elli işçinin altında işçi çalıştıran işyerlerinde işçi sağlığı hizmetlerini yürütmek üzere, zorunlu olarak işyeri hekimi çalıştırma uygulamasının başlatılmasını istemiştir (Ek 2).

Davalı idare 23.11.1998 gün ve 2163 sayılı yazısı ile bu talebi reddetmiştir (Ek 3). Gerekçe olarak, İşçi Sağlığı ve Güvenliği Tüzüğü'nün 91.maddesi ile İşyeri Hekimlerinin Çalışma Şartları ile Görev ve Yetkileri Hakkında Yönetmeliğin 2 ve 8.maddeleri gösterilmiştir. Davalı

idarenin yazısı müvekkil Birliğe 24.11.1998 tarihinde tebliğ edilmiştir. Davalı idarenin işlemi ve dayanağı olan Tüzük ve Yönetmelik hükümleri hukuka, ilgili Anayasal, yasal düzenlemelere ve uluslararası sözleşme ve kararlara aykırıdır.

1. İLGİLİ HUKUKSAL DÜZENLEMELER

- 1580 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu 180.madde: "Devamlı olarak elli işçi çalıştıran bütün iş sahipleri, işçilerin sıhhi ahvaline bakmak üzere bir veya müteaddit tabibin sıhhi murakebesini temine ve hastalarını tedaviye mecburdur. Büyük muessesatı veya kaza ihtimali çok olan işlerde tabip daimi olarak iş mahallerinde yahut civarında bulunur. Hastanesi olmayan mahallerde veya şehirler ve kasabalar haricinde bulunan yerlerdeki iş müesseseleri bir hasta odası ve ilk yardım vasıtalarını ihzar ederler. Yüzden beşyüze kadar daimi amelesi olanlar yüz kiyiye bir yatak hesabıyla hastane açmaya mecburdurlar."

- 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu 114.madde: "Bu kanunun hastalık sigortası ile ilgili hükümlerinin uygulandığı yerlerde çalışan ve hastalanan sigortalıların tedavileri hakkında, 151 sayılı Ereğli Havzai Tahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanunun 6.ve 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun 180.maddeleri hükümleri uygulanmaz.

Ancak, 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun 180.maddesine, hastalanan işçilerin tedavileri ile ilgili hükümleri dışında kalan ve işçilerin sıhhi durumlarının denetlenmesinin sağlanmasına, işyerlerinde hekim çalıştırılmasına, hasta odası ve ilk yardım araçları bulundurulmasına ve diğer hususlara ilişkin hükümleri saklıdır. Bu maksatla çalıştırılan hekim, kurumun yapmakla yükümlü olduğu muayene, tedavi, ve ilk yardım hizmetlerinde ku-

rumca kullanıldığı takdirde buna ait ücretler ve harcanan ilk yardım malzemesi bedelleri kurumca ödenir.”

- 1375 sayılı İş Kanununun 73.maddesi: “Her işveren, işyerinde işçilerin sağlığını ve iş güvenliğini sağlamak için gerekli olanı yapmak ve bu husustaki şartları sağlamak ve araçları noksansız bulundurmaya yükümlüdür.”

- 1475 sayılı İş Kanununun 74.maddesi: “Umumi Hıfzıssıhha Kanununun 179.maddesinde yazıldığı gibi, işyerlerinde ve işçilere ait yatıp kalkma yerlerinde ve diğer müstemi-latında bulunması gereken sağlık şartlarının ve işyerlerinde kullanılan alet, edevat, makineler ve hammaddeler yüzünden çıkabilecek hastalıklara engel olacak tedbir ve araçların, işyerlerinde iş kazalarını önlemek üzere bulundurulması lüzumlu olan araçların ve alınacak güvenlik tedbirlerinin neler olduğunu belirtmek üzere Çalışma Bakanlığı ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı beraberce bir veyla birden fazla tüzük çıkarır.”

- Avrupa Sosyal Şartı (R.G. 14 Ekim 1989. Sayı 20317) madde 3: “Akit taraflar, güvenli ve sağlıklı çalışma koşulları hakkının etkin biçimde kullanılmasını sağlamak üzere;

1- Güvenlik ve sağlık alanında yasal düzenlemeler yapmayı,

2- Gözetim önlemleriyle bu düzenlemelerin, uygulanmasını sağlamayı,

3- Gerektiğinde, iş güvenliği ve sağlığını geliştirmeyi amaçlayan önlemler konusunda çalıştırılan ve çalışanların örgütlerine danışmayı,

taahhüt eder.”

Avrupa Sosyal Şartı madde 11: “Akit taraflar, sağlığının korunması hakkının etkin biçimde kullanılmasını sağlamak üzere, ya doğrudan veya kanunsal veya özel örgütlerle işbirliği içinde, diğer önlemlerin yanı sıra,

1- Sağlığın bozulmasına yol açan nedenleri olabildiğince ortadan kaldırmak.

2- Sağlığı geliştirmek ve sağlık konularında kişisel sorumluluğu arttırmak üzere eğitim ve danışma kolaylıkları, sağlamak,

3- Salgın hastalıklarla yerleşik mevzu ve başka hastalıkları olabildiğince önlemek, üzere tasarlanmış uygun önlemler almayı taahhüt eder.”

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün İşyerlerindeki İşçi Sağlığı Hizmetlerine İlişkin 112 Sayılı Tavsiye Kararı;

1- TANIM

1. Bu tavsiye kararına göre, “İşçi Sağlığı Hizmetleri” terimi bir işyerinin içinde ya da yakınında,

a) İşçileri, işyerinden ya da işin yapıldığı koşullardan kaynaklanabilir her türlü zarardan korumak,

b) Özellikle işin işçiyeye uygun hale gelmesine ve işçilerin uygun oldukları işlerde çalıştırılmaları ile, işçilerin fiziksel ve mental uyumuna katkıda bulunmak ve

c) İşçilerin olası en yüksek düzeye, hak ve mental iyilik durumlarını oluşturmak ve sürdürmede katkıda bulunmak,

amaçlarıyla kurulan hizmettir.

2- ÖRGÜTLENME

1. Koşullara ve uygulanabilir ölçütlere bağlı olarak, iş sağlığı hizmetleri,

a) Bir işyerinde aşırı bir hizmet olarak, ya da

b) Birkaç işyerinin ortak hizmeti olarak örgütlenmiş olmalıdır.

2. İş sağlığı olanaklarını tüm işçilere yaygınlaştırmak amacıyla, iş sağlığı hizmetleri sanayi, sanayi dışı ve tarım işyerleriyle kamu işyerleri için kurulmalıdır. İş sağlığı hizmetleri hemen tüm işyerlerinde oluşturulmayan durumlarda bu gibi hizmetler öncelikle;

a) En yüksek sağlık riski görülen işyerlerinde,

b) İşçilerin sağlıklarını tehdit eden özel sağlık riskleri bulunan işyerlerinde,

c) Belirlenmiş en az sayıdaki işçinin üzerinde işçi çalıştıran işyerlerinde kurulmalıdır.”

II. İPTALİ İSTENİLEN TÜZÜK VE YÖNETMELİK HÜKÜMLERİ

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü 91.madde: “Sürekli olarak en az 50 işçi çalıştırılan işyerlerinde Sosyal Sigortalar Kurumunca sağlanan tedavi hizmetleri dışında kalan işçilerin sağlık durumlarının denetlenmesi, ilk yardım, acil tedavi ve diğer koruyucu sağlık hizmetlerini düzenlemek üzere, işveren, Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun 180.ve Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 114.maddeleri gereğince işyerlerindeki işçi sayısına ve işteki tehlikenin büyüklüğüne göre; bir ya da daha fazla hekim sağlayacaktır. Bu hekimlerin, çalışma koşulları ile görevlerini nasıl yürüteceklerini

ayrıntılı bir şekilde gösteren bu yönetmelik, bu tüzüğün yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 6 ay içinde çıkarılır.”

İşyeri Hekimlerinin Çalışma Şartları ile Görev ve Yetkileri Hakkında Yönetmelik 2.madde: “İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü'nün 91.maddesinde sözü edilen, sürekli olarak en az 50 işçi çalıştıran işyerlerinde Sosyal Sigortalar Kurumu'nca sağlanan tedavi hizmetleri dışında kalan, işçilerin sağlık durumlarının denetlenmesi, ilk yardım, acil tedavi ve diğer koruyucu sağlık hizmetlerinin düzenlenmesinde bu yönetmelik hükümleri uygulanır.”

III. İŞÇİ SAĞLIĞI HİZMETLERİ İÇİN ÖNGÖRÜLEN EN AZ 50 İŞÇİ SINIRLAMASI HUKUKA AYKIRIDIR

1. Sınırlamanın hukuka aykırılık nedenlerini tartışmadan önce işçi sağlığının amacı, işyeri hekiminin işçi sağlığı hizmetleri içindeki yerinden kısaca söz edeceğiz;

“İşçi sağlığının amaçları 1950 yılında toplanan Uluslar arası Çalışma Örgütü ve Dünya Sağlık Örgütü Ekspertleri Komitesinin şu açıklaması ile belirtilmiştir.

Tüm mesleklerde işçilerin bedensel, ruhsal, sosyal iyilik durumlarını en üstün düzeye ulaştırmak, bu düzeyde sürdürmek, işçilerin çalışma koşulları yüzünden sağlıklarının bozulmasını önlemek, işçileri çalıştırılmaları (istihdamları) sırasında sağlığı aykırı etmenlerden oluşan tehlikelerden korumak, işçileri fizyolojik ve psikolojik durumlarına en uygun mesleki ortama yerleştirmek ve bu durumu sürdürmek, özet olarak işin insana ve her insanının kendi işine uyumunu sağlamak.” (Doç.Dr. İsmail Topuzoğlu İşyeri Hekimliği Ders Notları II).

İşçi Sağlığının yukarıda yer verilen tanımından anlaşılacağı üzere işyeri hekimi işçi sağlığı hizmetlerinin merkezinde yer almaktadır. İşyeri hekimliği ve işyeri sağlık birimleri çağdaş bir iş güvenliği örgütünün ayrılmaz parçasıdır.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 3 Haziran 1959 tarihinde yaptığı 43.toplantısında aldığı 112 sayılı İşyerlerindeki İş Sağlığı hizmetlerine ilişkin Tavsiye Kararında iş sağlığı hizmetleri, tanımı, işlevleri, örgütlenmesi ve bu hizmetlerde yer alacak hekimin belli başlı görevleri belirtilmiştir. Tavsiye kararı ile paralel düzenlemeleri içeren İşyeri Hekimlerinin Çalışma Şartları ile Görev Yetkileri Hakkında Yönetmelikte yer alan işyeri hekiminin işlevi, görevleri incelendiğinde de işçi sağlığı ve iş güvenliği işyeri hekiminden bağımsız düşünmek olanaksızdır. İşyeri hekimine verilen görevler yerine getirilmeden işçi sağlığı ve iş güvenliği için gerekli yükümlülüklerin yerine getirilmediğinden söz edilemez.

2. 6.5.1930 tarihinde kabul edilen 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanununun 173 ve 180.maddeleri arası “İşçiler Hıfzıssıhhası” başlığı altında düzenlenmiştir. Yukarıda sözü

edilen 180.maddesi, işverenlere, işyerinde hem tedavi edici sağlık hizmetlerini, hem de koruyucu sağlık hizmetlerini yerine getirmek üzere hekim çalıştırma yükümlülüğü getirmiştir. Kanunun çıktığı dönemde ülkemizdeki tedavi edici sağlık hizmetlerinin organizasyonu ve diğer koşullar göz önüne alındığında bu yükümlülüğün belli bir işçi çalıştırma kapasitesine sahip işverenler için öngörülmesi anlamlıdır.

17.7.1964 tarihinde kabul edilen 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ile işçilere, tedavi edici sağlık hizmetlerinin kurum tarafından verilmesi öngörülmüştür. Bu kanununun 144.maddesi ile 1593 sayılı kanunun 180. maddesinde belirtilen ve işverenlere işyerinde işçilerine tedavi edici sağlık hizmetlerini sunma yükümlülüğü getiren hükümler yürürlükten kaldırılmıştır. Koruyucu sağlık hizmetlerine ilişkin hükümlerin ise yürürlükte olduğu belirtilmiştir.

25.8.1971 tarihinde kabul edilen 1475 sayılı İş Kanunu'nda ise “İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği” üst başlığı ve “Sağlık ve Güvenlik Şartı” başlığı altında 73.madde düzenlenmiştir. Bu madde “Her işverene, işyerinde işçilerin sağlığını ve iş güvenliğini sağlamak için gerekli olanı yapmak” yükümlülüğü getirmiştir.

Bu madde ile bütün işverenlere getirilen yükümlülüğün kapsamı Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin yerleşik kararları ile şöyle belirlenmektedir: “İşçinin beden ve ruh sağlığını koruma konularında önemli olan yön, bir tedbirin alınmasının hakkaniyet ölçüleri içerisinde işverenden istenip istenemeyeceği değil, aklın, ilim, fen ve tekniğin böyle bir tedbirin alınmasını gerekli görüp görmediği hususudur.” (Yargıtay 10 BD.9.7.1975 T.23/5 E, 4424 K. Çemberci, İş Kanunu Şerhi s.991).

Öğretide ise; “Bilim teknik ve örgütlenme düşüncesi açısından alınabilme olanağı bulunan, öyle ki yapılacak gider ve harcanan emek ne olursa olsun bilimin, tekniğin ve örgütlenme düşüncesinin en yeni verilerinin göz önünde tutulması durumunda işçi sakatlanmayacak, hastalanmayacak ve ölmeyecek, ya da bu kötü sonuçlar daha hafifleyecekse, her önlem, işverenin koruma tedbiri alma ödevi içine girer”,

“İşveren, Tüzükte öngörülen araçları bulundurmamak ve güvenlik önlemlerini almakla ödevini yerine getirmiş sayılmaz; o, şayet gerekli ise, Tüzükte öngörülmemiş aracı da bulundurmamak ve güvenlik tedbirlerini de almakla yükümlüdür. Zira, az önce belirtildiği üzere, İşveren, İK m. 73'e göre işçilerin sağlığını ve iş güvenliğini sağlamak için yalnız bu husustaki şartları eksiksiz bulundurmamakla değil, aynı zamanda gerekli olanı dahi yapmak zorundadır”. (Çemberci, İş Kanunu Şerhi s.993) denilerek 73.maddenin işverenlere yüklediği yükümlülükler tarif edilmiştir.

Yaklaşık 160 yıldan bu yana adım adım gelişen işçi

sağlığı hizmetleri, işyeri sağlık organizasyonuna dönüşmüş ve işyeri hekimliği ise ayrı bir tıp uzmanlığı dalı haline gelmiştir. Çağdaş bilimsel ve sosyal gelişmeler karşısında bütün işyerlerindeki işçilerin işyeri hekimliği hizmetlerinden ve işyeri koruyucu sağlık hizmetlerinden yararlanmaları gerekliliği tartışmasızdır. İş Kanununun 73.maddesinde her işverene yüklenen işçi sağlığı ve işgüvenliği için gerekli olanı yapma yükümlülüğü içinde "işyerinde işyeri hekimi bulundurma ve koruyucu sağlık hizmetleri için gerekli işyeri sağlık organizasyonunu oluşturmak" ta yer almaktadır.

5. Anılan 73.maddenin açık hükmüne rağmen, yine bu kanunun 74.maddesi uyarınca çıkarılan İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği tüzüğü'nün 91.ve İşyeri Hekimlerinin Çalışma Şartları ile Görev ve Yetkileri hakkında yönetmeliğin 2. maddesi ile işyeri hekimliği ve işyeri sağlık hizmetlerini sağlama yükümlülüğü'nün, sadece sürekli olarak 50 işçi çalıştıran işverenlere zorunlu kılınması hukuka aykırıdır.

Bilindiği üzere ülkemizde küçük işletmelerin oranı yüksektir. İstatistiklere göre de küçük işyerleri sağlık ve güvenlik koşulları açısından genellikle daha yetersiz durumda olup, iş kazaları daha çok yaşanmaktadır. İşyeri sağlık birimi oluşturmak ve işyeri hekimi çalıştırma zorunluluğu için öngörülen sayı sınırlaması nedeniyle ülkemizdeki çalışanların çok büyük bir bölümü işçi sağlığı ve işgüvenliği önlemlerinden yoksun kalmaya devam etmektedir.

Yukarıda belirtildiği üzere ülkemizdeki işyerlerinin büyük bir çoğunluğu sürekli olarak ellinin altında işçi çalıştırmaktadır. Kanuna aykırı olarak tüzükle getirilen sayı sınırlaması nedeniyle çalışanların çok büyük bir bölümü önleyici sağlık hizmetlerinden yoksun ve sağlıksız koşullarda çalışmaktadır. İşverenlerin bir bölümü ise işyeri hekimi çalıştırma ve işyeri sağlık hizmeti organizasyonu yükümlülüğünden kurtulmak için işçi sayısını 49 veya daha aşağıda göstermekte, ya da taşeronlaşma yolu ile işyerini parçalamakta ve işçi sayılarını 50 sayısının altında tutmaktadır. İşverenler yasanın getirdiği yükümlülüğü, tüzükteki sınırlamaya dayanarak yerine getirmemektedirler.

6. 1475 sayılı kanun, 1593 sayılı kanundan sonra kabul edilmiştir. 1475 sayılı kanun sonraki kanun olmanın yanı sıra, işçi sağlığı ve güvenliği ile ilgili özel düzenlemeler içeren, çalışma alanına ilişkin özel bir kanundur. Bu nedenle işçi sağlığı ve işgüvenliği yönünden 1475 sayılı kanunda yer alan düzenlemeler öncelikle dikkate alınacak ve uygulanacaktır. 1475 sayılı kanunun 73.maddesinde çalıştırdığı işçi sayısına bakılmaksızın bütün işverenlere

işçi sağlığı ve güvenliği için gerekli olan her şeyi yapma yükümlülüğü getirilmiştir. Bu yükümlülüğün içinde işyeri hekimi çalıştırmakta yer almaktadır. Bu nedenle de davalı idarenin işlemi ile ilgili tüzük ve yönetmelik hükmünde yer alan en az 50 ibaresi İş Kanununun 73.maddesine ve belirtilen uluslararası düzenlemelere aykırıdır.

7. Türk Tabipleri Birliği 6023 sayılı yasa ile kurulmuş kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşudur. Kuruluş yasası ile hekimliğin kamu ve kişi yararına uygulanıp, geliştirilmesini sağlamak, halk sağlığını korumak, iş kanunu ile sosyal kanunların ve bunlara bağlı tüzük ve yönetmeliklerin uygulanmasında mesleğin yararını gözetmekle yükümlü kılınmıştır. Tüzel kişiliğe sahip olan Türk Tabipleri Birliğini temsile 54.madde uyarınca Merkez Konseyi yetkilidir. Konunun işçi sağlığını ve birlik üyesi hekimleri ilgilendirmesi nedeniyle menfaat şartı ve taraf ehliyeti bulunan müvekkil Birlik tarafından iş bu davanın açılması zorunlu görülmüştür.

HUKUKİ NEDENLER: Anayasa, İ.Y.U.K., 1475, 5. Kanun, ilgili mevzuat.

DELİLLER: Ekte sunulan belgeler ve her türlü yasal delil.

İSTEM SONUCU: Yukarıda belirtilen nedenler karşısında, duruşmalı olarak yapılacak inceleme sonucunda, davalı idarenin, sürekli olarak 50 işçinin altında işçi çalıştıran işyerlerinde işçi sağlığı hizmetlerini yürütmek üzere hekim çalıştırma yükümlülüğünün yerine getirilmesi için uygulamanın başlatılması isteminin reddine ilişkin işlemin ve dayanağı olan İşçi Sağlığı ve Güvenliği Tüzüğü'nün 91.maddesinde yer alan "En az 50" ibaresi ile, İşyeri Hekimlerinin Çalışma Şartları ile Görev ve Yetkileri Hakkında Yönetmeliğin 2.maddesinde yer alan "en az 50" ibaresinin iptali ile yargılama giderleri ve vekalet ücretinin davalı idareye yükletilmesine karar verilmesini saygılarımla vekaleten dilerim.22.01.1999.

Davacı Vekili: Av.Ziyet Özçelik

Ekler:

1. Vekaletname örneği.

2. Müvekkil Birliğin 4.11.1998 gün ve 1814 sayılı başvurusu.

3. Davalı idarenin 23.11.1998 gün ve 2163 sayılı yazısı.